
Kooli mitmenäoline *peab*-käsusõna

Tiiu Kuurme

Kas saab kool olla teistsugune kui on maailm ümberringi?

- *Tagore kool, Summerhill-kool, mitmed waldorfkoolid, Hartmut von Hentigi Bielefeldi Laboratoorne Kool, Landschulheim-tüüpi koolid, Sai Baba koolid*
  - Neis koolides on võetud aluseks kestvamad väärtused ja tõesed kui olupoliitika või ühiskondlik tellimus
  - Need on: mõne religiooni või õpetusega seonduv inimkäsitlus, arenguõpetus, kogum pedagoogilisi väärtusi jms.
-

Väärtusi ja pedagoogikat seob *peab*-(käsu)sõna

- Sest kasvatus ja hariduse valdkond on väärtustest laetud ja seisab nende toel
- Sest tulevik kohustab ja ühiskond valvab
- Sest õpetaja amet rajaneb rohketele *peab*-väärtustel (nt. kutsestandard)
- Sest õpilasi ümbritsevad *peab*-käsusõnad

***Inimese maailmapilt kujuneb rohketes
peab-piirangutes***

Nii loodetakse valitseda tulevikku

Pedagoogiline paradoks

Kui hariduse eesmärk on vaba inimene, siis kas vabaks saab inimest kasvatada sundimise teel?

Peab-sõna allikatest

- Kasvatussuhte asümmeetria ja kasvatuseväärtused
  - Maailm meie ümber
  - Olupoliitikad
  - Ühiskondlikud huvigrupid
  - Hariduse ideed ja ideaalid
  - Kooli sotsiaalne grammatika
-

Maailm meie ümber ehk kool peab noori eluks ette valmistama

- Maailm täna on ettearvamatu ja ohtlik,
  - Maailm on piirideta
  - Maailm on naudingulise orientatsiooniga
  - Maailm on pildiline, mürarohke, lämmatavate infovoogudega
  - Maailm on vägivaldne
  - Maailm on valikusundide ja sundvalikutega.
  - Maailm on tõejärgne maailm
  - Maailm on kahtlustav ja järelvalvesüsteemidega.
  - Maailm on mitut laadi kriisidest tulvil
  - Maailm on ebakindel ja hajuvate väärtustega
  - Teisalt on maailm hüppeliselt avanenud uute võimaluste ja valikute maailm
-

Kooli ja ühiskonna ehk nn maailma vahekord ja olupoliitikad?

- Kohtuvad traditsioon, huvigrupid, päevapoliitika, mure tuleviku pärast, peavoolu inimkäsitused ja globaliseeruv uusliberalistlik ideoloogia
  - **Märksõnad**, millest on saamas koolide käsulauad: *konkurents, efektiivsus, standardid, testimine, kvaliteedihindamine, marketing, enesejuhitavuse nõue, soorituskultuur*
-

Majandusmõtlemine on okupeerinud hariduse

- **Inimkäsitus**, kus inimest nähakse tööjõuna tööjõuturul
  - Kool on **tootmisasutus**, küsimuseks standardipärased saritooted
  - **Võistlussotsialisatsioon** asetab inimese mustvalgete valikute ette ja kahjustab ainulaadset ning erilist
  - **Ent - esimest korda hakanud avalikkust huvitama õpilaste rahulolu ja õnnetunne**
-

Ja veel üks ammune küsimus:

Kas peab kool valmistama noore inimese ette eluks, nagu ta on, või nagu ta olla võiks?

Kool on kohtumiste paik, kohtujateks näiteks ka *hariduse humanistlik ideestik* ja *kooli sotsiaalne grammatika*

Kooli sotsiaalne grammatika

- *Teadmine on tõde ja see on kirjas õpikus.*
- *Õpetajal on õigus, sest tema käes on võim.*
- *Õpetaja asi on küsida, õpilase asi vastata.*
- *Kooli tulles unusta kõik, mis on väljaspool kooli.*
- *Ilma hindeta inimene ei õpi.*
- *Sinu emotsioonid ei maksa midagi, koolis valitseb ratsionaalsus.*
- *Tund peab olema 45 min. pikk.*
- *Õpilasi ei tohi jätta järelvalveta.*
- *Asi on õpitud, kui tekst on pähe õpitud.*
- *Lapsed on loomult laisad.*

Kuidas on mõistetud haridust?

Haridus Öhtumaises *Bildungi* tähenduses on...

- ...enesetäiustumise teekond
- ...inimese saamine inimeseks
- ...mina ja mitte-mina kohtumine
- ...maailma kodustamine teda tundma õppides ning sellega võõrandumise ületamine

Hariduse humanistlik idee on inimese ainulaadsus ja erilisus, mitte samataolisus

Kas haridus ise saabki enam olla koolis väärtuseks?

Haridus on väärtustamine ja suhte loomine väärtustega

- Lapsed asetatakse üha varem valikute ette, ent jäetakse küsimata, kas neil on selleks piisav vaimne pagas
- Rohkem kui varem on identiteet noorele ülesandeks
- Ise-identiteedi tuum on väärtused
- Tugev ja nõrk väärtustamine (Charles Taylor)

Kas meie haridus suunab noori tugevama väärtustamise poole ja osutab siin kaasabi?

Millistest väärtustest peaks rääkima?

- **Ühed on väljaspool mind** – pere, hea töökoht, kodu, kaunid kunstid, huvitav elu jne.
  - **Teisi tuleks otsida inimeses eneses**, sest nad väärustavad kujunevat ja kasvavat isiksust
-

Kas taaskord võiks päevakorras olla vooruste kataloog?

- Ausus – valelikkus
  - usaldus – usaldamatus
  - õiglus – ebaõiglus
  - võrdsus – ebavõrdsus
  - truudus – truudusetus
  - sallivus – sallimatus
  - hoolsus – hoolimatus
  - usinus – laiskus
  - vastutus – minnalaskmine
  - tundlikkus – tuimus
-

Neil kõigil on oma vastandmõiste – ja see loob valikuvõimaluse

- mõõdukus – mõõdutundetus
  - julgus – argus
  - tagasihoidlikkus – edevus
  - enesevalitsus – ohjeldamatus
  - tänulikkus – tänamatus
  - kaastundlikkus – ükskõiksus
  - kannatlikkus – läbematus
  - sõbralikkus – vaenulikkus
  - iseseisvus – sõltumine
-

-
- peenetundelisus – robustsus
  - isetus – isekus
  - vägivallatus – vägivaldsus
  - kooskõla – lahkkelid
  - inimlikkus – ebainimlikkus
  - loomulikkus – ebaloomulikkus
  - heldus – ahnus
  - suuremeelsus - väiklus
-

Mis motiveeriks neid loomujooni eneses taotlema?

- Nad on seotud arengu, õnnelikkuse, tasakaalu, enesetäiustumisega
- Nende omaduste abil lood elamisväärse inimsuhete kultuuri enesele ja teistele
- Nad panevad mõtlema enese üle järele, toidavad sisemist motivatsiooni ja seonduvad eneseteostusega

Kas nende kujunemist koolis väärtustatakse?

Kas õpetajad neid enese juures väärtustavad?

Kas haridussüsteemis neid väärtustatakse?

Positiivne pedagoogika...

...toob pedagoogilise tegevuse keskmesse

- laste tugevad pooled
- laste osaluse
- positiivsed tunded.

Väärtustatud on see, mis teeks õppimise mõtestatuks, valmistaks rõõmu, tunnistaks laste kogemismaailma tähtsust

Kas see, millest laps koolis osa saab, võimaldab oma tunnete-kogemuste väljendamist, eneseteostust, sotsiaalset läbikäimist, tähenduste andmist, tunnustust, kuuluvust?

Positiivse pedagoogika põhimõtteid

- Koostöine positiivne tegevuskultuur loob meie-tunde ja kuuluvuse
  - Lapse tegutsemine ja osalemine oma kasvukeskkonnas pakub vastutuskogemuse ja häid tundeid
  - Head tunded on õppimise ja heaolu jõuvarud; taustaks mõte, et inimene ise suudab mõjustada oma tundeseisundeid
  - Iga lapse tugevaid pooli tuleb tunnistada ja tunnustada
  - Usaldav ja üksteist väärtustav osapoolte läbikäimine loob vastastikku hea õhkkonna
-

Headest ja halvadest tunnetest

	Tüdrukud	Poisid
Head tunded	198 mainimist	98 mainimist
Nende nimetusi:	20 nimetust	20 nimetust
Halvad tunded	316 mainimist	131 mainimist
Nende nimetusi:	45 nimetust	29 nimetust

Halbade tunnete esireas seisid: väsimus, kurbus, viha, tüdimus, masendus

Hea tunne

koolist väljumine

kool saab läbi

sain hea hinde

saan viie, sõber saab kahe

Söök

Tundide lõpp,

söögivahetund

Halb tunne

kooli sisenemine

kool algab

Saan halva hinde

ise saan kahe

ülejäanud aeg, mil ma ei söö

tundide algus,

järelevastamine

Mis teeks kooli paremaks paigaks?

- **Tüdrukud** soovisid *kooli üldise õhkkonna* osas vaikust ja rahu füüsilises plaanis ning vaimsetes kvaliteetides *usaldust, ausust ja vabadust*. Kordusid sõnad: *rahulikum, rõõmus, tolerantsus, vaiksem, lõbus, võrdsem, sõbralikum, turvalisem, ausus, usaldus, lähedane, vabam, kodusem*.
- **Noormehed** nimetasid *vabamat õhkkonda, vaikust ning vähem karjumist*. Kordusid sõnad: *positiivsem, lõbusam, vaikus, vabam, normaalne, loov, hoolimine*. Ühe noormehe soov oli: *et oleks võrdsus, õpilaste toetamine, et õpilasi võetakse, nagu igaüks oleks eriline*.

Kasvatussuhe kui *peab*-sõna allikas

- Oma loomult on see ebavõrdsete suhe (kogemustelt-oskustelt-staatusest jne)
  - Ta võiks olla **dialogiline suhe** - ma vastan teise olemasolule – tundlikuna, teadlikuna, tunnustavana, innustavana, usaldust pälvides
  - Üksnes vahendiliselt mõtlev ja teistesse suhtuv inimene ei ole vaba ning õnnelik inimene
-

Kuidas säilitada vana-hea ja tuua sisse uus-hea?

- Kuidas siduda omavahel kõik need mitmest allikast pärit ja koolis kokku saavad *peab-sõnad*?
- See otsus tehakse **asjaosaliste üldises meelsuses** ehk on inimeste sisemine otsus

See ongi väärtusvalik – milliseid jõude teenime nende kõigi kohustavate ja kohustavana tajutud mõistete sees

---